

Kan psoriasis bli en *valfråga*?

Än är det långt kvar till valet i september 2018. Men på den politiska scenen är det allt annat än lugnt. Det är tydligt att partierna redan **börjat positionera sig** inför valrörelsen. Nu handlar kampen om vilka frågor som ska stå i centrum.

Text KARL LINDBERG

För att vinna kampen om väljarna handlar det för partierna om att se till att en fråga där många väljare tycker att just de har den bästa politiken dominerar valrörelsen. Vissa partier gynnas av att invandring är i fokus medan andra partier tjänar på att vård får mer uppmärksamhet. Så under perioden fram till valrörelsen kan vi förvänta oss en intensiv dragkamp om vilka frågor som ska stå i centrum.

Just nu är invandring och brottslighet stora frågor både i media och i den politiska debatten. Men även vård och skola väcker intresse och debatt. Det är dock alldeles för tidigt att sja om vilka frågor som kommer att dominera under valrörelsen. En hel del kan hända i politiken på ett drygt år. Och mycket beror på hur väl lobbyister och intresseorganisationer lyckas i försöken att få upp just sin fråga på agendan.

Agendan avgör valet

När opinionsinstitutet Novus i januari 2017 undersökte vilka politiska frågor som väljarna tycker är viktigast hamnade sjukvår-

den i topp. Faktum är att sjukvården länge varit en av de frågor som väljarna prioriterar högst.

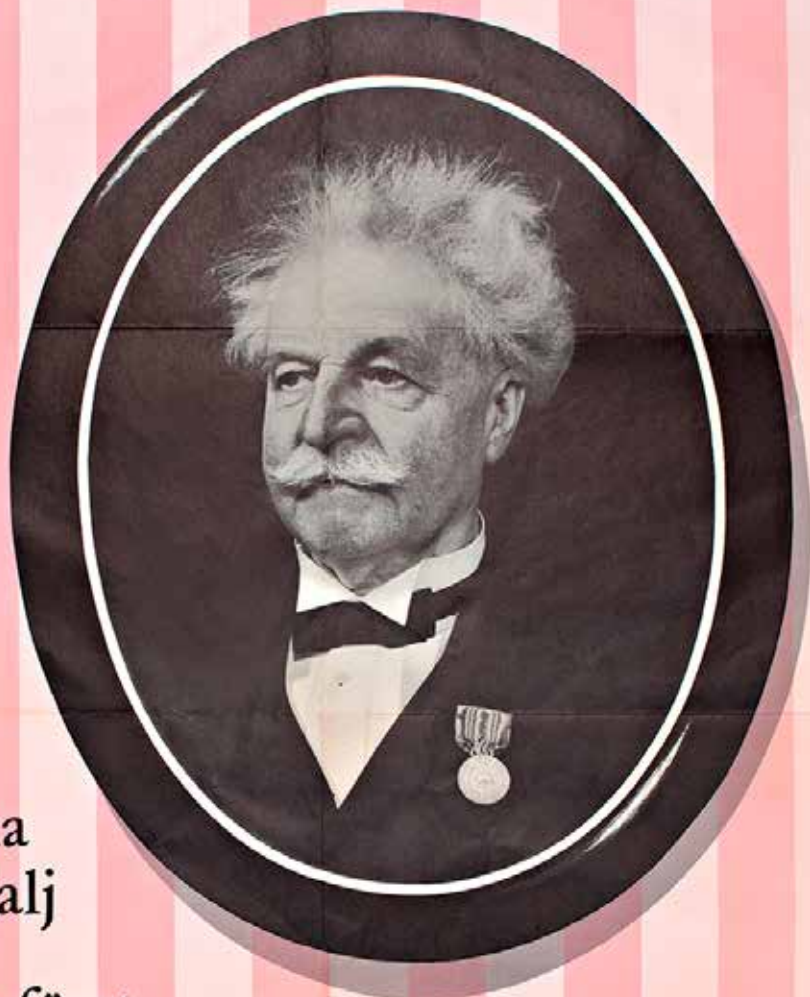
Henrik Ekengren Oscarsson är valforskare vid Göteborgs Universitet. Tillsammans med Sören Holmberg har han skrivit boken *Svenska väljare* som förklarar hur väljarna resonerar när de bestämmer sig för vilket parti de ska rösta på.

– Vård, skola och omsorg var som hetast i valrörelserna 1998 och 2002. Då var de helt dominerande. En välfärdsfråga – antingen sjukvård, skola eller barnomsorg – brukar alltid ta stor plats i en valrörelse.

Henrik påminner om att skolan var en stor fråga för väljarna i valet 2014. Pisa-studien, som jämför elevers kunskaper i olika länder, hade just visat att Sverige tappat mer än något annat OECD-land.

– Få kommer ihåg att mer än 40 procent av väljarna uppgav skola och utbildning som ett viktigt skäl för partivalet 2014, långt fler än de som uppgav exempelvis migrationsfrågor. Väljare som lämnade Allianspartierna och strömmade över blockgränsen till Social-

gärna
medalj

men först

REJÄL PENSION

socialdemokraterna

Socialdemokratisk valaffisch från folkomröstningen om pensionsfrågan 1957.

»Frågor som försvar, brottslighet och migration är historiskt lite av **hemmaplansfrågor för partier** som står till höger. För partier till vänster är det viktigt att frågor som social trygghet, sociala reformer och välfärd får uppmärksamhet.«

demokraterna och Miljöpartiet hade skola och utbildning som en viktig drivkraft. Det blev avgörande för regeringsskiftet.

Högt på dagordningen

Välfärdsfrågor ligger enligt Henrik alltid väldigt högt på dagordningen. Det beror dels på att många aktörer har intresse av det och dels på att svenskarna är angelägna om att en universell gemensamt finansierad välfärd fungerar, är effektiv och tillgänglig när den behövs. Flera partier driver också dessa frågor i valrörelserna.

– Vänsterpartiet försökte göra frågan om välfärdsföretagens vinster stor i valrörelsen 2014, och hade som bekant opinionen med sig, men det lyckades inte. Sverigedemokraterna har i flera valrörelser framgångsrikt drivit frågor om äldreomsorg i valrörelserna, lite grann i skuggan av brottslighet och invandring, men minst lika effektivt.

För närvarande är det försvar, brottslighet, polis, säkerhet, Nato, bostäder, migration och integration som dominerar i det svenska opinionsklimatet. Enligt Henrik är kampen om agendan avgörande för valutgången.

– Frågor som försvar, brottslighet och migration är historiskt lite av hemmaplansfrågor för partier som står till höger. För partier till vänster är det viktigt att frågor som social trygghet, sociala reformer och välfärd får uppmärksamhet.

Utbrett missnöje

Att en fråga får stor uppmärksamhet i media behöver inte betyda att den är avgörande för väljarnas val av parti. Det är inte heller självklart att de frågor som är stora i riksmidia och rikspolitiken dominerar den lokala debatten. Ibland finner väljarna en lokal fråga så viktig att den får dem att välja ett annat parti i kommun- eller landstingsvalet än i

Valaffisch från Centerpartiets föregångare Bondeförbundet.

Valaffisch från Sveriges kommunistiska parti, nuvarande Vänsterpartiet.

riksdagsvalet. Lokala partier som driver en lokal fråga som väljarna bryr sig om kan få stort genomslag.

På 1970-talet lyckades Planskilda korsningspartiet erövra flera mandat i kommunerna Vaxholm och Österåker norr om Stockholm. Nyckeln till framgången var ett utbrett missnöje med bilköerna i rusnings trafik. Partiets främsta krav var att en ofta igenkorkad vägkorsning skulle byggas om för att minska bilköerna.

Sedan dess har flera lokala partier utnyttjat ett motsvarande missnöje med köerna i vården och nedlagda vårdinrättningar.

Lokala sjukvårdspartier har tagit plats i landstingsfullmäktige i Dalarna, Norrbotten, Västernorrland och Gävleborg samt i regionen Västra Götaland. Flera av partierna har också haft framgångar i kommunalvalen.

FOTO: PETER MICHANOW

I Sörmland var vården en stor fråga i valet 2014. Det nystartade partiet Vård för pengarna utmanade de etablerade partierna och blev tredje största parti i landstingsvalet. På programmet stod mer pengar till vården och mindre pengar till administration och politiker.

Jonas Lindeberg är överläkare på Nyköpings lasarett och ordförande i Vård för Pengarna. Han berättar att beslutet att bilda ett parti växte fram ur känslan att politikerna inte lyssnade på de som jobbade i vården.

– Ingen lyssnade. Trots att vi som arbetade på golvet slog larm gång på gång om patienter som kom i kläm och hur sparbeting och bristen på vårdplatser hotade både patientsäkerheten och arbetsmiljön på sjukhusen. Samtidigt inrättades hela tiden nya politiska nämnder, administrativa projekt startades i stora antal

Valaffisch från Folkpartiet, nuvarande Liberalerna, 1948.

» Sjukvården har god potential att bli en viktig valfråga, men för att det ska kunna bli verklighet krävs både en engagerande problem-beskrivning och att lösningarna splittrar de politiska partierna så att det blir debatt. «

och konsultutredningarna avlöste varandra. Där saknades det minsann inga pengar.

Jonas berättar att allt började med samtal i matsalen på sjukhuset. De bestämde sig för att starta ett parti och samlade ihop 15 000 kronor till valkampanjen. Väl inne i landstingsfullmäktige har Vård för pengarna fortsatt att få stor uppmärksamhet genom att gång på gång ifrågasätta fallskärmar till politikerna och stora lönehöjningar till tjänstemän i chefspositioner.

– Gensvaret har varit enormt positivt, förutom från de etablerade partierna. Vården blev en valfråga och har fortsatt att vara i fokus vid debatterna i landstingsfullmäktige under mandatperioden.

Skapar fakta

Vilken fråga som blir stor i valet beror också på hur framgångsrika olika intresseorganisationer och lobbyister är med att lyfta fram sin fråga.

Ett vanligt sätt att skapa uppmärksamhet kring en fråga är att göra en undersökning. Det kan handla om att ta reda på hur många människor som berörs av ett problem, hur nöjda brukare är med en samhällsservice eller hur olika partier ställer sig till en politisk fråga. Undersökningarna är ett sätt att skapa fakta och på så sätt förse journalister med material till nyheter.

En organisation som arbetat systematiskt med att på detta sätt skapa fakta är den kristna biståndsorganisationen Diakonia. Inför valet 2014 skickade Diakonia ut en enkät om globala frågor till drygt 500 av de personer som kandiderade till riksdagen. De ställde frågor som: Vill du lova att inte rösta för en statsbudget under nästa mandatperiod om den inte avsätter minst en procent i bistånd?

Diakonia skickade också ut en enkät till partiledarna där de bland annat fick ta ställ-

Centerpartistisk valaffisch från folkomröstningen om pensionsfrågan 1957.

Valaffisch från Högerpartiet, nuvarande Moderaterna, 1950.

ning till följande fråga: Bör avräkningar från biståndet för till exempel migrationskostnader och exportkreditskuldavskrivningar skärpas och avräkningar minska?

Tvingas ta ställning

En av projektledarna på pr-byrån Westander, som hjälpte Diakonia med enkäterna, heter **Kristoffer Housset**.

– Enkäter påverkar politiker på tre sätt. För det första är enkätfrågorna i sig påverkande, eftersom de som svarar måste ta ställning till de frågor påverkaren valt ut. För det andra kan svaren användas för att skapa publicitet. Och för det tredje binder sig politikerna vid masten och får svårare att backa från sina utfästelser.

Utifrån svaren på enkäterna sammanställde Diakonia rapporter som visade i vilken

utsträckning politikerna och partierna ställde upp på Diakonias ståndpunkter.

Efter valet fick Diakonia åter uppmärksamhet för sina frågor när journalister använde enkäterna till att följa upp ifall partierna hållit vad de lovat inför valet. När regeringen beslutade att öka avräkningarna från biståndet kunde exempelvis journalister gå tillbaka till Diakonias enkät och se att den dåvarande vice statsministern Åsa Romson var en av de partiledare som svarat att avräkningarna borde minska.

Drabbade personer

För att få riktigt stor uppmärksamhet kring en politisk fråga räcker det dock inte med fakta, det krävs även drabbade personer. Först när vi ser personer som vi kan identifiera oss med förstår vi helt konsekvenserna av politiska beslut. Det är därför det blir så effektivt när tidningar

FOTO: PIRSK SVEDBERG

och TV intervjuar mamman som tvingats föda sitt barn i bilen på väg till sjukhuset efter att politikerna lagt ned BB i Sollefteå.

Men det räcker förstås inte med att det finns drabbade personer. Det krävs också att någon lyfter fram deras perspektiv. Allra effektivast är det när lobbyister och intresseorganisationer inte bara identifierar ett problem och presenterar en lösning på det, utan även förmår ett parti att föreslå denna lösning.

Det var precis vad Villaägarnas riksförbund lyckades med inför valet 2006. Media rapporterade om pensionärer som riskerade att tvingas gå från hus och hem därför att pensionen inte räckte till att betala en fastighetsskatt som skenade i takt med att värdet på hus i attraktiva lägen ökade. Kristdemokraterna nappade, drev frågan inom Alliansen och såg till att en avskaffad fastighetsskatt blev ett av Alliansens vallöften i valet 2006. Två år senare ersattes fastighetsskatten av en kommunal fastighetsavgift.

Klädde av sig

Politik har en tendens att bli abstrakt, att handla mer om siffror än om människor av kött och blod. Ett effektivt sätt att få uppmärksamhet för en politisk fråga och påverka politiker kan därför vara att göra ett abstrakt problem konkret, att visa hur det faktiskt påverkar de berörda människorna.

I Sörmlands län var medlemmarna i Psoriasisförbundet för några år sedan missnöjda med att det var en bit att gå mellan omklädningsrummet och ljusbehandlingen på Nyköpings lasarett. De kände sig inte bekväma med att behöva gå runt halvnakna i sjukhuskorridorerna. Problemet löste sig sedan förbundets lokala företrädare övertygat landstingspolitikerna att själva pröva promenaden mellan omklädningsrummet och ljusbehandlingen.

Än mer drastiska medel tog Psoriasisförbundet i Örebro län till när de för ett par decennier sedan ville att landstinget skulle ge länets psoriasissjuka tillgång till ljusbehandling. Några manliga företrädare för förbundet klädde helt enkelt av sig framför

» En välfärdsfråga, antingen sjukvård, skola eller barnomsorg, brukar alltid ta stor plats i en valrörelse.«

landstingspolitikerna, visade upp sina utslag och frågade: Är det meningen att vi ska se ut så här? Aktionerna gav resultat. De fick sin ljusbehandling.

Den stora valfrågan

Psoriasis blir nog inte den stora valfrågan 2018. Men vården har goda chanser att bli en av de stora valfrågorna. Därmed skapas ett utrymme för alla som vill diskutera en särskild aspekt av vårdfrågan. Det visar det stora intresset för tillgången till förlossningsvård i Västernorrland. En intresseorganisation som Psoriasisförbundet kan utnyttja detta utrymme genom att presentera fakta om hur tillgången till vård för patienter med psoriasis och psoriasisartrit skiljer sig åt beroende på var i landet man bor och lyfta fram medlemmar som drabbas när vårdens resurser inte förslår.

Det räcker dock inte att partier som tjänar på att vi pratar om vården lyckas sätta agendan och att intresseorganisationer presenterar intressanta fakta och lyfter fram drabbade personer. Kristoffer Housset på pr-byrån Westander påminner om att det även behövs en konflikt.

– Sjukvården har god potential att bli en viktig valfråga, men för att det ska kunna bli verklighet krävs både en engagerande problembeskrivning och att lösningarna splittrar de politiska partierna så att det blir debatt.